REMBRANDT'S DOCHTER, CORNELIA VAN RIJN

EN

HAAR ECHTGENOOT
CORNELIS SUYTHOF

DOOR

MR. A. D. DE VRIES AZ.

FSCHOON in de laatste vijfentwintig jaar over menig duister punt uit REMBRANDT'S leven en omgeving nieuw licht is opgegaan, kan, het bleek reeds uit vorige bladzijden van dit tijdschrift, het onderzoek ook naar dit deel onzer kunstgeschiedenis geenszins als gesloten worden beschouwd. Onder mijne aantekeningen over onze schilders en plaatsnijders, uit verschillende, voornamelijk Amsterdamsche, archieven geput, bekleeden dan ook die over REMBRANDT geen onbelangrijke plaats.

Voor ditmaal deel ik mede, wat er geworden is van CORNELIA VAN RIJN, de dochter van REMBRANDT en HENDRICKIE JAGHERS, wier levensgeschiedenis tot nu toe begon en eindigde met de vermelding, dat zij op Vrijdach 30 October 1654 in de Oude Kerk te Amsterdam werd gedoopt¹⁾.

Hoe gaarne zou ik den belangstellende tevens belangrijk nieuws hebben meêgedeeld omtrent Cornelia's geheimzinnige moeder, die eenmaal door Rembrandt tot zijne levensgezellinne werd gekozen, zij 't ook zonder dat van deze keuze door hen getuigenis

¹⁾ Wie is toch de ANNA JANS die bij dezen doop getuige was?

werd afgelegd voor Commissarissen van huwelijkszaken²⁾. Ongelukkig genoeg valt slechts een zeer flauwe lichtstraal op Hendrickie, nu een tot nog toe onbekende huwelijksproclamatie het enkele levensbericht, dat ons van Cornelia ter oore kwam, komt aanvullen. Zij luidt aldus:

3 May 1670

Acte³⁾. Compareerden CORNELIS SUYTHOF van A(msterdam) schilder oud 24 jaren, ouders doot, geass(isteert) met zijn voogt ADRIAAN DE FIJN, woont op de rosegracht en CORNELIA VAN RIJN van A(msterdam) oud 18 jare, ouders doot, geass(isteert) met haer voogt ABRAM FRANSE, woont ut supra.

w. g. CORNELES CORNELIA.

Deze aantekening geeft tot menigerlei opmerking aanleiding; dat de bruid niemand anders dan REMBRANDT'S dochter is, zal voor hem, die overweegt dat deze Cornelia van Rijn woonde op de Rosegracht, waar Rembrandt, zooals bekend is, in het begin van October 1669 overleed, en dat zij Rembrandt's vriend ABRAHAM FRANCEN tot voogd had, voorzeker geen nadere bevestiging behoeven. Bij het inschrijven der huwelijks-aankondiging schijnt de bruid als haar ouderdom eerst *zeventien* jaar te hebben opgegeven, om deze opgave later te veranderen in *achttien* jaar, want in de oorspronkelijke akte is het getal 17, dat er eerst stond, in 18 veranderd.

De vermelding van Cornelia's ouderdom is niet van belang ontbloomt. Reeds is in dit tijdschrift het vermoeden uitgesproken, dat het tijdstip, waarop de innige betrekking tusschen REMBRANDT en HENDRICKIE JAGHERS ontstond een paar jaar vroeger kan worden gesteld dan het jaar 1654, dat Hendrickie in Juli door den kerkeraad zag kapitelen en dat de kleine Cornelia den 30 October in de Oude Kerk zag doopen. Immers reeds 15 Augustus 1652 werd een kind begraven, dat waarschijnlijk Rembrandt tot vader, maar Saskia van Ulenborgh niet tot moeder had⁴⁾. Ook nu wij weten dat Cornelia op 3 Mei 1670 zeventien of achttien jaar was blijkt dat zij niet, zooals men uit den datum van haar doop zou besluiten, in October 1654 werd geboren, maar dat zij in elk geval reeds op 3 Mei 1653 in leven was, ja misschien reeds in 1652 of 51 was ter wereld gekomen.

Wij hebben hier te doen met een dier uitzonderingen op den regel, dat in de 17^e eeuw de kinderen slechts enkele dagen na hunne geboorte werden gedoopt. Wat mag de reden zijn, dat men gewacht heeft Cornelia te doopen totdat zij minstens den ouderdom van anderhalf jaar had bereikt. Zou Rembrandt eerst hebben gearzeld het kind van Hendrickie Jaghers als het zijne te erkennen? Of zou de kerkeraad, die zich blijikbaar

²⁾ Ook de doopboeken te Ransdorp (vgl. hiervoor bl. 6) kunnen ons over HENDRICKIE JAGHERS niet inlichten; de burgemeester dier plaats meldde mij dat doopboeken uit de eerste helft der zeventiende eeuw niet aanwezig zijn.

³⁾ Dit woord, dat in margine van de proclamatie staat, leert, naar ik meen, dat Suythof en zijn bruid niet te Amsterdam zijn gehuwd, maar een acte hebben verzocht, waaruit moest blijken dat hun huwelijk te Amsterdam was afgekondigd, om dat elders te laten voltrekken. In de Amsterdamsche trouwboeken heb ik de voltrekking van hun huwelijk dan ook niet gevonden.

Vgl. hiervoor bl. 5 noot 2.

over de verhouding tusschen Rembrandt en Cornelia's moeder niet weinig ergerde, den doop niet hebben willen toestaan? Of zou Rembrandt aan de plechtigheid van den doop weinig gewicht hebben gehecht? Wie zal 't beslissen? Veilig kan men echter aannemen, dat bij het onderhoud, dat Hendrickie in Juli met den kerkeraad had, de vraag over het doopen van Cornelia niet onbesproken zal zijn gebleven, en misschien was de plechtigheid van 30 October van dit onderhoud een gevolg.

Hoe lang Hendrickie met Rembrandt heeft geleefd is niet duidelijk; na 1658 wordt geen melding meer van haar gemaakt; thans blijkt dat zij in 1670, toen Cornelia huwde, niet meer in leven was. Haar dood zoeken men dus tusschen deze beide jaren.

De voogd, die Cornelia bij haar ondertrouw ter zijde stond, is geen onbekende voor hem, die zich in Rembrandt's omgeving uit het laatste tijdperk van zijn leven te huis gevoeld. ABRAM FRANSE is dezelfde kunstvriend, die, omringd van zijne kunstschaten, door Rembrandt omstreeks 1655 in het koper werd afgebeeld⁵⁾ en die in 1665 bij de meerderjarig verklaring van Rembrandt's zoon Titus, de verklaring aflegde, dat deze „bequaem was om zelfs zijn handeling te drijven”⁶⁾. Overigens was er zoo goed als niets van hem bekend totdat een aantekening op een der exemplaren van zijn portret in het *British Museum* mij leerde, dat hij tot het Apothekersgilde behoorde. Die aantekening luidt:

Jan Francen apotheker kunstbeminaer

De vergissing, die den schrijver dezer aantekening aan Rembrandts vriend den voornaam Jan deed geven, heeft er waarschijnlijk den heer Dutuit toe geleid zonder verdere onderzoekingen te verzekeren, dat ABRAM FRANSEN geen apotheker is geweest⁷⁾. Het bleek mij echter, dat de schrijver der aantekening, wat het beroep van Abram Francen betreft, zeer juist was ingelicht, want in een lijst van Amsterdamsche Apothecars⁸⁾ opgesteld den 28 Maart 1637, vond ik onder N° 20 vermeld:

Abraham Fransz op de hoeck van de St. Agnietenstraat

terwijl hij, zoowel in een acte van 23 Nov. 1654⁹⁾ (die ons tevens leert, dat hij in 1610¹⁰⁾ was geboren) als in een andere van 15 April 1662, waarbij hij een huis op de Egelantiersgracht voor 4000 Car. guldens aan Pieter Adriaensz Raep verkocht¹⁰⁾, als Apotheequer wordt genoemd.

Maar wenden wij ons tot CORNELIS SUYTHOF, Cornelia's bruigom.

⁵⁾ Zie BARTSCH No. 273; CH. BLANC No. 176; MIDDLETON No. 172.

⁶⁾ VOSMAER bl. 450.

⁷⁾ DUTUIT Cat. II bl. 487.

⁸⁾ Voor het Groot Rekenboek der inspectores van het Collegium medicum (Inventaris Amst. archief III, p. 110, No. 7.)

⁹⁾ „Compareerden voor mij Salomon van Nieuland openbaer not etc. ABRAHAM FRANSEN Apotheequer binnen „deeser stede oud 44 jaren ende heeft ten versoecke van Sr. JOHANNES DE RENIALME coopman alhier by waere „woorden enz. verclaert dat hij attestant (omtrent ruym twee maanden geleden).... uit den mond van Sr. PIETER „DE MOLYN Schilder tot Haerlem ten huyze van den requirant gehoord heeft dat Sr. Willem de Lange notaris te „Delft hem de Molijn hadde gepresenteert seeckere Obligatie ten laste van Willem Roo Claes steenvercooper” enz.

w. g. ABRAHAM FRANSEN.

¹⁰⁾ Papieren van den Notaris J. Hellerus, pak 157.

De vier en twintigjarige jongman, die evenals zijn bruid, op de Rozengracht woonde, was de zoon van BARTHOLOMEUS SUYTHOF en CELITJE HOSE¹¹⁾, hij behoorde tot den kleinen burgerstand. Zijn broeder Hendrick wordt in Juni 1669 als „varentsgezel wonende op de Rosegracht” vermeld en was in Juni 1670 als timmerman in de Anjeliërsdwaarsstraat gevestigd¹²⁾.

De vooruitzichten van Cornelis Suythof waren, ook nadat hij zich met Rembrandt's dochter in het huwelijk had verbonden, blijkbaar niet schitterend, want reeds vijf maanden na hun ondertrouw hadden zij het besluit genomen het vaderland vaarwel te zeggen.

In het begin van October 1670, zij woonden toen in de Laurierstraat, zien wij Cornelis orde op zijn zaken stellen; den 4^{en} machtigt hij zijn oom ADRIAEN TAFFIJN¹³⁾ (denzelfde, naar mij voorkomt, die als voogd hem bij zijn ondertrouw assisteerde en in de huwelijksproclamatie ADRIAEN DE FIJN wordt genoemd) een lintkramer, die ook in de Laurierstraat woonde en bij wien het jonge paar, dus misschien zijn intrek had genomen, om voor hem te innen „sijn portie in de nalatenschappen van zijn oud meuje MARIKEN HOSEË in haar leven huysvrouw van Lubbert Gerrits Staphorst, m^r. Cleermaker en van SARA HOSEË, zijn meuje in haar leven huysvrouw van Jan Askes rafinadeur”, terwijl hij op denzelfden dag de eerst genoemde erfportie aan Taffijn afstond.¹⁴⁾ Een of twee dagen later maakten de jonge echtgenooten voor de notaris JACOBUS HELLERUS een testament, waaruit ons blijkt, waarheen Cornelis Suythof verplicht was, zijne Cornelia te brengen. Het luidt, voor een deel ontdaan van de gewone formulieren en voor ons niet belangrijke bepalingen, als volgt:

In den name des Heeren [Amen, Kennelyck sy een iegelijck] bij dit jegenwoordigh publ.instrument [dat in den jare onzes Heeren]ende Salighmakers Jesu Christi 1670 [den vijfden¹⁵⁾] Octob. des middaghs de clocke ontrent twee [uuren voor my]

¹¹⁾ Bartholomeus stierf voor Nov. 1667, blijkens een acte van 11 Nov. 1667 voor den Notaris J. Hellerus gepasseerd (zie zijne minuten pak 169), waarin een aantal leden der famielje Hosee worden vermeld en waarin de moeder van Cornelis voorkomt als: Celitje Hosee, weduwe van wijlen Bartholomeus Saythoff, wonende op de bloemgracht; Celitje Hosee werd 2 Febr. 1670 op het Westerkerkhof begraven.

¹²⁾ Zie kerk. huw. procl. van 17 Mei 1669:

„Hendrik Suythof van A. varentgezel wed. van Saertie jans woont op de rosegracht en Meynsie pieters van A wed. van Zander janse woont ut supra, hij Weescamer voldaan” en van 14 Juni 1670:

„Hendrick Suythof van A., timmerman wed. van Meynsie prs woont in de anjeliërdwaarsstraat en Belitie Hendricx van Embden oud 38. j. ouders doot geass. met Dieuwertje Hendricx haer zuster woont in de blomstract.” Dit huwelijk werd 6 Juli 1670 door Ds. van Son in de Nieuwe kerk voltrokken. — 15 Juni 1670 werd voor den notaris J. Hellerus een inventaris opgemaakt van datgene, wat Hendrik en zijn tweede vrouw te zamen hadden bezeten; op deze komt voor een huis op de Prinsegracht met eenige achterhuisjes, getaxeerd op f 5700. — In die inventaris wordt onder de schulden deze post aangetroffen: „aen zijn broeder Cornelis Zuythoff over verschoten geld... f 3—3.”

¹³⁾ Hij was gehuwd met Agnietje Hosee, zie de reeds genoemde acte van 11 Nov. 1667.

¹⁴⁾ Zie twee acten, beide van 4 Oct. 1670, in de papieren van den Notaris Hellerus, pak 175.

¹⁵⁾ Of zesden, als uit de volgorde der acten blijkt; de tusschen haakjes geplaatste woorden zijn in het originele stuk niet meer aanwezig; dit testament is als vele stukken van het Amsterdamsche notarisarchief door den brand van 12 October 1762 zwaar beschadigd. WAGENAAR (XXIII. bl. 221) heeft de belangrijkheid van het Notarisarchief niet begrepen; hij zegt als hij dezen brand behandelt:

Jacobus Hellerus, nots. publ. by den hove van Hollandt [en Westvrieslandt] t' Amsterdam residerende ende de naebeschreven getuy[gen gecompareert] en verschenen zijn S. CORNELIS SUYTHOFF *Schilder* ende juffr. [CORNELIA VAN] RIJN *echtelyden wonende in de laurierstraet* dezer stede [mij notaris] bekent *voorgenomen hebbende hun metterwoon na Oo[st-indie te] begeven op BATAVIA met het schip TULPENBURGH*, cloeck en gesondt henluyden verstant ende spraeck ten volle gebruykende soo 't openlyk scheen en bleeck, dewelcke door overdenckinge des Doods verclaerden gemaect te hebben henluyde Testament ende uysterste [wille] in maniere navolgende, In den eerste hunne siele Godt almachtig ende hunne doode lichaemen de christelycke begravinge bevelende hebben over ende weder 't sy de eerstaflvyge van hen beyde Testateuren comt te overlyden met ofte sonder kint ofte kinderen ofte verdere descendenten int leven naetelaten tot hunne eenige en universele erfgenaem in alle goederen roerende onroerende actien crediten en gerechtigden gene ter werelt uytgesondert.... geinstitueerd ende genomineert..... d'een d'ander..... Gedaen t' Amsterdam ter woonstede mijns notaris in het bysijn van W[illem Cloppenburg] en Hendrick van Hoven myne clercken als getuygen hiertoe gebeden

Cornelis Suythoff

Cornelia van Rijn

W. CLOPPENBURGH,
HENDRICK VAN HOVEN,
J. HELLERUS, Nots publ.
1670.

Zoowel in dit testament als in de aantekening van zijn ondertrouw wordt SUYTHOFF *schilder* genoemd; men zou bij een oppervlakkig onderzoek hebben kunnen betwijfelen of hier werkelijk aan een *kunstschilder* moest worden gedacht, ware het niet dat NAGLER in zijn Künstler-Lexicon van Suythoff gewag maakt ¹⁶⁾. Ten spijt van talrijke onderzoekingen is

Gelukkig (N.B.!) bevondt men, alles onderzocht zijnde, dat de vlam meest gewoed hadt in oude(!) en voor de stad minst belangrijke papieren.

¹⁶⁾ „Cornel Suythoff, Maler aus Holland, übte seine Kunst auf Reisen und fertigte zahlreiche Bildnisse. Um 1681 lebte er in Batavia. J. A. Boener stach nach ihm das Bildniss des Arztes Otto Hellwig (leses Johan Otto Helwig), bezeichnet: C. Suythoff pinxit Bataviae in India orientali 1681.“

Kramm, die blijkbaar Nagler naschreef, noemt Suythoff „een Hollandsch kunstenaar, die zijn vak ook van „portretschilderen steeds stijgende oefende (!)“

het mij niet mogen gelukken ook maar één enkel schilderij van onzen schilder op te sporen en moet ik mij reeds gelukkig achten, na lang wachten en menige vruchteloze nasporing in de voornaamste prentenkabinetten, er eindelijk in te zijn geslaagd een exemplaar machtig te worden van een door Nagler genoemd en door J. A. Boener ¹⁷⁾ naar Suythof gegraveerd portret van JOHANN OTTO HELLWICH ¹⁸⁾. De duitsche geneeskundige is in borstbeeld naar rechts afgebeeld, hij draagt een groote krulparuik, die tot op de borst afhangt, een kanten bef en een medalje met het borstbeeld van Karel II(?), die te voorschijn komt uit zijn gedeeltelijk losgeknoopte kleeding. Het portret is gevat in een lauwerkrans, om welke zich van boven een lint slingert met het opschrift: JOHANNES OTTO HELBIGIUS *Ph. et Med. Dr. P. C. V.* Van onderen staat zijn wapen (een uil op een wereldbol) en het volgende vers:

Weisheit die in Süden, Westen, und in Osten ist zu finden,
Wormit China sich berühmet: Was ein Bramin kan ergründen,
Diese Stirne hält verborgen. Helbigs ists! mit ihm will prangen
Teutschland. India wir lassen dir nach ihm dein hertz verlangen.

Zur imer wärenden Freundschaft, bezeugung setzte dis
M. Simon Bornmeister Rect: Zum H: Geist.

Ter zijden van het wapen:

Cornelis Suijthoff pinxit Bataviae in India Orientali. Ao. 1681. en Joan Alexander Boener Sc Norib ¹⁹⁾.

Zich naar dit portret een denkbeeld te vormen van SUYTHOFF'S talent zou onrechtvaardig zijn, want de Nürnberger JOAN ALEXANDER BOENER is geen uitzondering op den regel, dat de meeste Duitsche graveurs uit de zeventiende eeuw slechts middelmatige kunstenaars zijn.

Hoe gaarne had ik willen meedeelen, dat SUYTHOF zich in de school van REMBRANDT als jong schilder had gevormd, maar daarvan legt deze gravure van Boener naar de schilderij van 1681 geene de minste getuigenis af; zooals de prent voor ons ligt herinnert zij geen oogenblik aan REMBRANDT, maar eerder aan een gravure naar een schilderij van SANDRART.

¹⁷⁾ Geb. te Nürnberg 1647, aldaar gestorven 1720.

¹⁸⁾ Joann Otto Freyherr von Hellwig werd in 1654 geboren, hij studeerde te Jena en Erfurt, waar hij in de Medicijnen promoveerde; hij ging naar *Amsterdam* en van daar naar *Indië*, waar hij een geruimen tijd te *Batavia* de praktijk uitoefende. Na zijn terugkomst werd hij Chur Pfaltzischer Rath en Professor Honorarius te Heidelberg. Ook Hertog Friederich van Saxe-Gotha en Christiaan V van Denemarken gaven hem titels en Karel II van Engeland ridderde hem. Hij heeft veel gereisd en bezocht o. a. Portugal, Frankrijk, Italië, Denemarken, Holland en Engeland. Hij stierf te Bareuth in 1698 (zie: *Grosses Volständiges Universal Lexicon. Halle und Leipzig. 1735* in voce). In HELLWIG'S *Curiosa Physica* (ed. van 1714) komt een ander portret van hem voor, in profiel naar rechts, dat gemerkt is: *Jacob Petrus Sc. Erfurti*.

¹⁹⁾ De prent is hoog 262 en breed 182 millim. In den linkeronderhoek staat nog een latijnsche opdracht, waarvan echter op mijn exemplaar, dat geschonden is, slechts enkele letters overig zijn.

Heeft Cornelis Suythof REMBRANDT nog persoonlijk gekend? De gegevens om deze vraag met zekerheid te beantwoorden, ontbreken. Toch is het waarschijnlijk ²⁰⁾ en wij mogen dus vermoeden, dat hij den invloed van Rembrandt's machtig genie niet geheel zal zijn ontgaan. De latere levensloop van Cornelis geeft ons echter geen hoogen dunk van de trouw, waarmede hij aan zijn kunst gehecht was en in dat opzicht was hij voorzeker al heel weinig doordrongen van den geest, die Rembrandt gedurende zijn geheele leven bezielde. Reeds toen Suythof het schip *Tulpenburg* betrad om naar Oost-Indië te varen, zal ontwikkeling van zijn talenten als kunstenaar, dunkt mij, zijn doel wel niet zijn geweest ²¹⁾. Ik word in deze meening bevestigd, omdat hij in 1689 *cipier der burger gevangenis te BATAVIA* was, voorzeker geen ambt, dat, voor een kunstenaar, die zijn kunst lief heeft, groote aantrekkelijkheid kan aanbieden ²²⁾. Wat er verder van Cornelis Suythof en Cornelia van Rijn is geworden, bleef mij onbekend; slechts kan ik nog vermelden dat hun vóór 1686 een zoon was geboren ²³⁾ en dat Cornelis waarschijnlijk in 1692 nog te Batavia woonde ²⁴⁾. Misschien is er aldaar de een of ander, die het door mij gewezen spoor wil vervolgen en ons nadere berichten omtrent REMBRANDT's schoonzoon, dochter en kleinzoon kan verschaffen. Moge dan tevens SUYTHOF's schilderijen worden terug gevonden en daarna zijne waarde als kunstenaar duidelijk in het licht worden gesteld.

²⁰⁾ Hij zal, houdt men zijn eigen woonplaats in Mei 1670 en die zijner moeder in 1667 (zie noot 11) in het oog, zijne Cornelia en haar vader wel langer dan een groot half jaar voor zijn huwelijk hebben gekend.

²¹⁾ Hoe weinig artistiek leven zich ook in Batavia openbaarde, toch heeft Suythof er minstens twee kunstenaars kunnen aantreffen. De een was FRANS WITHOOS, die, zooals Houbraken (II bl. 189) verhaalt, zeer in gunst was bij den Gouverneur Generaal Camphuis, die van 1684—1691 regeerde; de ander een graveur JOANNES DE JONGH, die een portret van Cornelis Speelman graveerde, gemerkt: JOANNES DE JONGH FACIEBAT ET SCULPSIT ET EXCUDIT BATAVIA A° 1684.

²²⁾ Blijkens deze acte, berustende in het Weeskamer-archief te Amsterdam, Lade 412, waarvan ik de kennis-making te danken heb aan de nasporingen van Mr. DE ROEVER:

Wij ondergeschrevene.... Weesmeesters deser stede.... nemen aen ende beloven hiermede.... te indemenen Mess. Joan Gilles en Joan de Mortier, burgers der stadt Amsterdam, wegens zoodanige 894 guldens en 7 stuivers als haer E. onder hun gehadt en in den jare 1686 aen de Heeren Weesmeesters aldaer overgelevert hebben per resto van t gene by deselve berustede wegens seekere erfenisse die CORNELIS SUYTHOF, *cipier van de burger-gevangnisse te deser stede* aenbestorven was van zijn moeders suster SARA HOSÉ zalr.... Batavia den 25 Februarij a° 1689 (vgl. over dezelfde erfenis hiervoor bl. 253).

²³⁾ In Weesboek 37 bl. 52 wordt vermeld dat Jan Gilles grynreeder den 21 Nov. 1686 den in de vorige noot genoemden som uit de nalatenschap van Sara Hosee bij de Weeskamer had opgebracht, „ten behoeve van CORNELIS SUYTHOFF ofte wel deszelfs soon, synde beyde op Batavia.” Ook blijkt nog uit deze plaats dat Suythof te Amsterdam een zwager had die Abraham van Woudenbergh heette.

²⁴⁾ Weesboek 37 bl. 52 vso.